

Nr 664

Av herrar **Elmwall** och **Vigelsbo**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 58, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.*

Bestämmelserna i gällande banklag om kassareserv har till syfte att säkra bankernas likviditet. Vid sidan om dessa bestämmelser finns en provisorisk kassareservslag intagen i 1949 års beredskapslag. Genom den sistnämnda lagstiftningen erhåller Kungl. Maj:t viss rätt att om så anses påkallat skärpa kraven på kassareserver.

Med denna fullmaktslag som bakgrund höjdes i januari månad 1960 kassareserven till 45 procent för de större affärsbankerna. De medelstora och mindre har erhållit kvoter på 35—25 procent. Affärsbankernas totala inlåning är enligt föreliggande uppgifter ca 19 miljarder kronor. Enligt uppgifter i pressen har affärsbankernas räntegottgörelse till insättarna under år 1959 utgjort 600 milj. kr. vilket utgör ca 3 procent. Vid ifrågavarande uppgörelse mellan riksbanken och affärsbankerna har de senare även åtagit sig att vid sin utlåning ge prioritet till bostadsbyggandet. Vid bostadskreditiv mot kommunal borgen anges räntesatsen utgöra 5,75 %. Dessa byggnadskreditiv får avräknas kassareserven. Uppfylles vidare banklagens bestämmelse om undantag för kassa och insättning på sparkasseräkning så blir det självfallet mycket svårt att exakt beräkna storleken av de belopp som vid varje tillfälle »infryses» som kassareserv hos affärsbankerna. Man torde dock ha rätt antaga, att beloppet ligger mellan 6 och 8 miljarder kr.

Självfallet kan så väldiga belopp ej undandragas penningmarknaden utan märkbara olägenheter. Dessa olägenheter har när det gäller bostadsbyggandet undanröjts genom förut nämnda överenskommelse. Den knapphet på penningmarknaden som uppstår går därför i första hand ut över expanderande företag med brist på eget kapital. För de många stora företagen med god kapitalbildning har varken kredit- eller ränterestriktioner någon större betydelse. Det är således de mindre och medelstora företagen som drabbas av dessa åtgärder. Riksbanken har angivit att syftet med de skärpta kassareservskraven skulle vara att begränsa investeringar i företag för att därigenom motverka ökad konsumtion. I den mån man eventuellt kan uppnå detta syfte på en sådan väg blir emellertid resultatet långt ifrån enhetligt på grund av de omständigheter som här redovisats. Den knapphet på pengar som åstadkom-

mes på denna, man kan säga konstlade, väg medför givetvis att företag på andra vägar söker säkra sitt kapitalbehov. Härvid torde de minst kapitalstarka råka ut för de största svårigheterna. Således har jordbrukets långfristiga lånebehov visat en betänklig eftersläpning. Behovet har ej kunnat fyllas. Knappheten medför även att pengarna blir dyrare. Med andra ord medverkar kassareserven till att utbilda en hög räntenivå. Det vill synas som om riksbanken skulle ha godkänt nu rådande höga räntenivå på den fria delen av kapitalmarknaden. Som förut nämnts har affärsbankerna gottgjort sina insättare efter en räntesats av i genomsnitt ca 3 %. Givetvis har affärsbankerna nödgats kompensera förlusterna på kassareserven och den prioriterade bostadskreditgivningen på andra håll. Räntorna på annan utlåning jämte ökade marginaler har fått täcka förlusterna. Både låntagarna och spararna har på så sätt fått bidra att betala räntorna på den statliga upplåningen. Räntemarginalerna har sedan första halvåret 1957 ökat med en halv procent.

Räntehöjningarna har motiverats bl. a. med att sparandet skall gynnas. Emellertid har en stor del av räntehöjningen som rätteligen skulle tillfallit spararna gått till ökade marginaler för att täcka ränteförluster på kassareserver. De höjda räntorna till låntagarna innebär, att sparandet överflyttas från låntagarna till långivarna och insättarna — i den mån dessa får del av räntehöjningen. Därigenom får låntagarna sämre möjligheter att spara och konsolidera sina företag. De kategorier företagare som förut här nämnts tvingas överlåta sparandet på helt andra samhällsgrupper och måste låna ännu mer för att utföra nödvändiga underhålls-, utbyggnads- och rationaliseringsarbeten på sina företag. Många skäl talar i stället för att sparandet skall underlättas för dessa företagargrupper, bl. a. förhållanden som uppkommer i samband med 6- och 7-statsmarknaderna. Det förefaller även som om detta sätt att via räntehöjningar söka tillföra kapitalmarknaden mer pengar stimulerar de spekulativa krafterna i samhället. De börsnoterade aktierna torde icke tidigare fått vidkännas så kraftiga kursstegringar som efter det riksbanken knäsat högräntesystemet.

Till sist bör framhållas att systemet med kassareserver och höga räntor icke kan hålla tillbaka konsumtionen. Genom kassareserverna friställt kapital användes att reglera statens kapitalbehov och stärker på denna väg konsumtionen.

Detta är således nuvarande ekonomiska systemets frånsida. Man nämner inte gärna denna i lämnade redogörelser. I proposition nr 39 år 1959 framhåller emellertid departementschefen att kreditmarknadsutredningen har erhållit uppdrag att verkställa översyn av den för affärsbankerna gällande lagstiftningen för kassareserver. I den proposition varigenom 1955 års riksdag förelades förslag till ny banklag ifrågasatte finansministern huruvida en ny lag i hithörande avseende borde få samma konstruktion som lagen av år 1949.

Man kan konstatera mycket olyckliga följder för småföretagare och spa-

rare av nuvarande ensidigt inriktade restriktions- och högräntesystem. Fråga är om ej de negativa sidorna överväger. Från centerpartihåll har vid 1958 års B-riksdag och 1959 års riksdag begärts en undersökning hur den förda ekonomiska politiken påverkat de mindre och medelstora företagens utveckling. Man har vidare begärt att resultatet av denna undersökning skulle läggas till grund för utformningen av den ekonomiska politiken i framtiden för att uppnå mera gynnsamma ekonomiska betingelser för de mindre företagen. Riksdagen har emellertid ej bifallit denna framställning, emedan kreditmarknadsutredningen skulle undersöka även dessa förhållanden. Det är av stor vikt att detta utredningsarbete genomföres. Men det är också av stor vikt att man på lämpligt sätt fortlöpande beaktar kreditbehoven inom näringslivet. Det synes riktigt att tillsätta ett näringslivets kreditråd med uppgift att följa utvecklingen och avge de förslag i fråga om kreditgivning m. m. som kan anses påkallade. I rådet bör ingå företrädare för samtliga näringsgrenar. Arbetet kan fördelas på sektioner och månatligen sammanställda gemensamma rapporter avgivas till riksdag och regering över de åtgärder, som ur hela näringslivets synpunkt ter sig nödvändiga. Hela näringslivet skulle på så sätt direkt kunna göra sina synpunkter gällande.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes härmed,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 måtte besluta,

att den särskilda lagstiftningen rörande bankaktiebolags kassareserv under åren 1960—1962 successivt skall anpassas på sådant sätt att bankaktiebolag efter sistnämnda år icke kan åläggas hålla högre kassareserv än enligt nu gällande banklag, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla *dels* att förslag om anpassning av den särskilda lagstiftningen rörande bankaktiebolags kassareserv enligt ovan snarast må föreläggas riksdagen, *dels* att förslag om sådan utformning av lagen om räntereglering att sparares och låntagares intressen bättre kan tillvaratagas snarast må föreläggas riksdagen, *dels ock* att frågan om tillsättande av ett näringslivets kreditråd må utredas i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 15 mars 1960

Emil Elmwall

Sven Vigelsbo